

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PEREC

KULLANIM KILAVUZU

ENİS BATUR

MİTOS YAYINLARI: 38 a
PEREC KULLANIM KILAVUZU
Enis Batur

Enis Batur 1952'de doğdu, 1981'de okuduğu "Hayat Kullanım Kılavuzu" üzerine 1993 Ekim'inde "Perec Kullanım Kılavuzu"nu yazdı.

Yayın Yönetmeni: Mustafa Küpüşoğlu

İç ve Kapak Baskı: Altan Matbaası

1. Baskı Kasım 1993

ISBN 975-7468-75-4

Mitos Yayınları

Tem Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.

Oba Sokak 9/1 Cihangir İstanbul

Tel.: 212-249 87 37 - 38

Faks: 212- 249 02 18

PEREC
KULLANIM KILAVUZU
zeyl
enis batur

Başkalaşımlar XVI

"Her fikir içimde bir çift kelepçe"
Necip Fazıl

prolog

Bir kitabı sunmanın binbir yolu varsa, bunların en kestirmesi herhalde o kitap için bir elkitabı yazmak olmasa gerektir. Gelgelelim, Perec'in romanı, kestirme yollardan ulaşılabilir türden bir yapı ve içerik düzenlemesiyle karşımıza çıkmaz : Buzdağıdır, ona yaklaşımadan, yüzeyin altında bekleyen cüsseli hayaleti hesaba katmak en doğrusu olur.

Bir önsöz mü peki, "Perec Kullanım Kılavuzu" ? Bir giriş, başlangıç, peşrev mi ? Yoksa, tam tersine, bir sonuç mu ? Yazdığım metnin kitaba i leştirilmesine, onun dışında tutulmasına bakarak onu bir tür 'zeyl' saymak yerinde bir seçim olur, gibi geliyor bana : Bir gezegenin uydusu. •

Perec'in romanının ötesine ve berisine ışık düşürme çabasında bir metin kurmaktı amacım, yazar-ken hedefimden uzaklaşmadım. Dolayısıyla kitabın içinden çok dışına uzanarak açtım parantezlerimi — onları kapanmış saymıyorum.

I

Bir metin bir başka metinle karşılaşıyorsa, iki yapı sözkonusu olacak demektir. Bir ön-söz bile olsa bu, ki bir ön-söz değil de bir dış-söz buradaki, kendi yapısı, konu edindiği metnin yapısını da göz önünde tutan bir inşa tasası, tasarısı önünde dikilecektir yazılmaya başlamazdan önce — yazıldıkça biçim alan, aradığı biçimi bulan, yoğuran, ondan geri dönmek üzere uzaklaşan, giderek başka bir ölçekte onunla çakışmaya, özdeşleşmeye değilse bile benzeşmeye özen gösteren bir çatı fikri.

"Hayat Kullanım Kılavuzu" bir yapının üzerine kurulmuş bir yapı. "Perec Kullanım Kılavuzu"nu, bundan, bir yapı üzerine kurulmuş bir yapı üzerine bir yapı olarak düşündüm, kurdum. Birinin içinden öteki ne ölçüde görünüyorsa, berikinin içinden bu o ölçüde görünsün, görülsün, iste(r)dim.

İbsen'in ünsüz oyunu "Yapı Ustası Solness"i, Paul de Man, 'çok dar bir temel üzerine çok yüksek bir yapı kurduğu için kendi yıkımına yol açan bir yapı ustasının öyküsü' olarak tanımlıyor. Gerçekten de böyle ele alınabilir mi İbsen'in oyunu gerçekten de bilemiyorum, ama yirmi yılı aşkın bir süre önce okuduğum bu satırlarda dile getirilen sorun, yirmi yılı aşkın bir süredir beynimin bir köşesinde zonkluyorsa, benim açımdan bunun nedeni açık : Bir yapı/t'ın temeli ile ilişkisi o yapı/t'ın neredeyse bütün boyutlarını, varoluş biçimini ve süresini bağlıyor.

Öngörülen işin encamıyla düzorantılı, sağlamalı, tutarlı bir temel atmak gerekiyor önce, öncelikle.

Bu kılavuzun çifte takınağı var demek ki İlki, öyle adlandırıyorum onu, Solness sendromu Bir yapı/t'ın temeli onu öylece, hep taşıyacak biçimde kazılmalı — kazılmamışsa, kazılmazsa ayakta, öylece, hep kalmayacak, kalamayacak, giderek çökecek korkusuyla yaşatacak anlamına gelir bu.

İkincisi : Opus Magnum projesi. Her yazarın, yaratıcının bir başyapıtı olacak diye bir kural elbette yoktur. Her yazara, yaratıcıya bir, birkaç başyapıt yakıştırıldığı olur. Kimi başyapıtlar yaratıcılarını aşarlar : Genel kabul görmüşlerdir. Bütün yapıt gölgeleri altında kalabilir, haklı ya da haksız. Kimi başyapıtlar erken gelip yazarını, yaratıcısını ezebilir ("Körleşme" sözgelimi). Kimisi de yolda çöker, olmadan ölür, cüssesiyle, girişimi belirleyen yatırımla orantılı bir bozgun duygusu yaşatır. Solness sendromu ağır basmıştır.(Mallarmé'nin "Kitab"ı sözgelimi).

Yapı temelle en azından birebir ölçekte mi olmalıdır ?

Bir kez daha : Herşey içiçe. Simon-Crubellier so-
kağı 11 numarada olduğu varsayılan bir yapı, bir bi-
na : Böyle kurmuş Perek. Bu yapı üzerine bir başka
yapı dikmiş sonra : Romanlardan oluşan bir roman.
O yapıyı gerisin geri sökmeyi, aynada tersyüz du-
ran bir gölge-yapıyı okuyarak kurmayı, yeniden
kurmayı, kağıda düşmeyi öngörüyor buradaki ya-
zar. İki kılavuz arası geniş bir boşluk : Ortada ne so-
kak var, ne de bina. Yazılar, harfler, sesler karşılaşı-
yor, karışıyor.

"Hayat Kullanım Kılavuzu", Perec'in başyapıtı. Yazarı, yazarın yapıtını tanıyan -neredeyse- herkesin üzerinde anlaştığı bir görüş. Anlatılardan, şiirlerden, deneme ve deneylerden, bulmacalardan ve düpedüz oyunlardan oluşan bir yapıtın doruk noktası sayılıyor bu roman. Gerçi, yazarın erken denilebilecek bir yaşta, 46'sında öldüğünü düşünürsek, yarıda kalmış bir yapıttan söz ettiğimizi unutmuyoruz, ama, neresinden bakarsak bakalım, bitmiş bir yapıtla karşılaşıyoruz. Ötesi, kurgulamanın kapsamına girer : Yaşasaydı, diyelim Thomas Mann ya da Gide kadar yaşamış olsaydı, hiç değilse yarım kalan romanı "53 Gün"ü bitirebilseydi...

Hiçbiri olmadı bunların. "Hayat Kullanım Kılavuzu"nu bitirdiği sırada kanser olduğunu, bir "Ölüm Kullanım Kılavuzu" yazabilecek vakti kalmadığını biliyordu Perec. Ortaya bir başyapıt koymuş olduğunun farkındaydı hiç değilse.

Buna acaba inandı mı ?

Buna inanıp inanmadığı, inanmış olup olmadığı -benim için- önemli. Handiyse bunun böyle olup olmadığından daha önemli. Yapan-insanın, yazar ya da yapı ustası, kendisine, projesinin boyutlarına duyduğu inanç, onun gerçekleşmesindeki inandırıcı olmayan yanın faturasıdır : Nasıl yazabilmiş böyle bir kitabı, diye şaşırırız : Nasıl yazılabilmiş böyle bir kitap ?

O inancın, yatırımın doğurduğu sonuç bir tür nesnellik zemini yaratır : "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun Perec'in başyapıtı olduğu genel kabul görmüştür. Şüphesiz çatlak sesler çıkabilir, ama her başyapıt doğurur öyle ünlemleri Gombrowicz, "İlâhî Komediya"nın şişirilmiş bir yapıt olduğunu yazmıştır.

Romanın, Perec'in başyapıtı olarak değerlendirilişini belirleyen nesnel bir zemin vardır, dedim. Birincisi, kaba deyişle Perec'i Perec kılan bütün özellikler onda toplanmıştır. Başka yapıtlarında daha düşük düzeydedir bu mecmu(iyet). Yeterli değilse bile gerekli bir ölçüt olarak koyulabilir, yapıta bütün özelliklerin akması. Asıl canalcı olan : Tek tek, söz-konusu damarların "Hayat Kullanım Kılavuzu"nda dengeli, olgun birer kaynak oluşturmaları, yapıta, yapıtın yüreğine eşit ölçüde kan pompalamalarıdır : Ne lirizmi büsbütün öne çıkıp öteki unsurları gölgeler Perec'in, ne deneysel eğilimleri ya da oyunları.

Herşey altın oranda kaynaştırılmıştır. Biraraya, başka hiçbir kitabında, böylesine kılpayı dozlarla gelmemişlerdir.

Modern roman, iki Dünya Savaşı arası en güçlü örneklerini vermişti Proust'un, Joyce'un, Musil'in elinden. Kafka'nın, Faulkner'ın, Céline'in büyük romanları da o döneme aittir. Böylelikle bir hiza oluştu, iyi romanı büyük romandan ayıran bazı tehlikeli ölçüler bulundu. "Başyapıt" kavramı, klasiklere dönüp baktığımızda bizi tedirgin etmez pek "Macbeth", "Don Kişot" ya da "İlâhî Komedyâ" derken duraklamayız : Arkamızda bizi destekleyen o sınınmışlık, o genel kabul bekler. Yüzyılın ilk yarısına eğilirken de nesnellik zeminine basarız çoğunlukla : Bizden çok önce, çok sayıda yetkili ve etkili insan onaylamıştır "Ulysses"i ya da "Niteliksiz Adam"ın birer başyapıt olduklarını. Biriki öznel çıkış zarar vermeyebilir öte yandan : Başyapıtları başyapıt olarak kabul ediyorsak, aralarına "Locus Solus"ü ekledik diye alay konusu olmayız.

İş, 1945 sonrasına geldi mi biraz çatallaşıyor. Son yarım yüzyılın hangi romanlarını başyapıt kategorisine soktuğumuz, bizim öznellik zeminimize sıkışıkya bağlı. Öyle ya ; Claude Simon, Arno Schmidt ya da John Barth'dan mı seçeceğiz doruk-noktaları, bambaşka bir çizgiden, sözgelimi Julien Gracq, Yourcenar ya da Dagerman'dan mı ? Yoksa yoksa, hâlâ kuytuda duran bazı romancıları mı işaretleyeceğiz : Pinget, von Salomon, Oğuz Atay ?

Şüphesiz öznel seçimlerimin, okuduklarımın sınırının ve sınırlılığının belirlediği birkaç romandan söz edeceksem, bunların arasında "Hayat Kullanım Kılavuzu" kesinkes yer alacaktır : Roman, yalnızca yazarının başyapıtı değil benim gözümde, türünün de başyapıtlarından biri. Savlı davranmaktan kaçınmayacağım, ayrıca : Bana öyle geliyor ki, bu seçimin öznelliği aşan, nesnel zemine oturtulabilecek dayanakları var.

10 (ev ödevi)

[Aklımı iyiden iyiye "başyapıt" kavramıyla bozmuş olduğum düşünölsün istemem doğrusu. Bir kavramı hepten toptan yadsımadıkça, bu yadsımanın gerekçelerini temellendirmedikçe, onunla didişmek kaçınılmazdır. "Hayat Kullanım Kılavuzu", bu kavramla yüzleşmek için bir vesile doğurdu — kavram çözümlemesi dediğimiz işlem teknik bir düzlem getirir, oysa burada, bir yandan da kanı, sanı ulamları çerçevesinde akıl yürütmek gerekiyor. Kavramı devre dışı bırakmak kestirme bir yol olurdu, *bu* kılavuz metin için bir ana-amaç tam tersini yapmak olmasaydı. Dolayısıyla, bulanık-olanla ilişkiyi sürdürmek kalıyor : 'İyi' bir romanı neden ille de başyapıt saymıyoruz ? Neden başyapıt 'iyi'den öte, fazla bir içerik, vurgu istiyor ? Dahası : Bir başyapıt neden kendisiyle, hatta yazarıyla sınırlı bir fenomen değil ?]

Bisküvinin bu köşesini yemiş olabilir(di) küçük kız çocuğu.

Bir dönemin, anlayışın, bir yaklaşımlar bütünü-
nün de başyapıtı, hiç değilse başyapıtlarından biri
sayılabilir "Hayat Kullanım Kılavuzu" — daha doğ-
rusu, o dönemin, anlayışın, yaklaşımlar bütünü-
nün ortalaması olarak ortaya çıktığı için de bir baş-
yapıt sayılabilir.

Oulipo'dan söz ediyorum — Perec'in temelinde,
yapıtının altyapısını, yapının (binanın) üzerinde
yükseldiği alanı biçimlendirerek duran bir zihniyet-
ten, bir toplu etkinlikten.

Ou : Ouvroir : İşlik

Li : Littérature : Edebiyat

Po : Potentielle : Gizil

Oulipo = Gizil Edebiyat İşliği = Gizediş.

"Herhangi bir sözlüğü açın", diyordu François Le Lionnais, ilk Lipo manifestosunda, "Gizil Edebiyat'ın karşılığını bulamazsınız." Neredeyse otuz yıl geçti aradan. Yazı/n dünyasında yerini aldı Oulipo — matematik dünyasında da. Bu coğrafyada henüz tanımıyoruz onu. Hâlâ tanımıyoruz. Tanıyacağız. Herşeyi biraz ya da çokca gecikerek tanımak bizim yazımız.

Oulipo 1960'da, edebiyat tutkunu bir matematikçi (Le Lionnais) ile matematik tutkunu bir edebiyat adamı (Queneau) tarafından kuruldu. Zaman içinde iki kaynaktan da yeni üyelerin katılımıyla genişledi. Belli başlı üyeleri arasında Italo Calvino, Harry Mathews, Jacques Roubaud da yer alıyordu. Perec, topluluğa 1967'de katıldı.

Oulipo'nun kuruluşunu önceleyen pek çok bireysel çıkış vardır gerçi ; ama, Alfred Jarry'nin Patafizik Koleji'nin -Queneau bu tuhaf akademinin de üyesiydi- ayırıcı bir payı olduğu göze çarpar. 1964'de yazdığı bir denemede, Queneau, Oulipo'nun kuruluş nedenlerini, hedeflerini, arayış ufkunu açıkladı. "Oulipo ne değildir ?", diyordu : Bir edebiyat okulu ya da akımı ; bilimsel amaçlı, "ciddi" bir çalışma grubu ; rastlantısal, şüpheli, deneyselle açık olanı araştıran bir topluluk değildi Oulipo — yıldan yıla tekrarlandı bu özelliklerin önemi, kimileri (örneğin deneysellik) soru işaretleri doğurdu.

Oulipo'nun doğurduğu ilk canalcı yazınsal metinler de, doğal olarak, Raymond Queneau'dan geldi. Başta çılgın "Yüz Bin Milyar Şiir"(1961) -içinde gerçekten de 10^{14} şiirsel kombinasyon olasılığı taşıyan bir kitap- olmak üzere pek çok örnek çalışma. İkinci kuşak Oulipo'cular, işlemleri ve yöntemleri klasik çatılı yapıtlarda eriterek başka temel metinler ürettiler : Roubaud'nun şiirleri (özellikle " Σ "), araştırmaları ve geçen yıl çıkan romanı, Calvino'nun görkemli "Eğer Bir Kış Gecesi Bir Yolcu..."su, "Hayat Kullanım Kılavuzu" en güçlü Oulipo'sal yapıtlardır.

Gerek kurucuları, gerek üyeleri, gerekse dolaylı katılımcıları* "gizil" kavramının çeperlerini Oulipo etkinliklerinde genişletmişlerdir. Harf ile Rakam'ın karşılıklı etkileşim alanında, yazı/n ile matematiğin işbirliğini sınırsız kılma çabasıydı üyeleri yönlendiren. Sessel, sayısal, ölçüsel, yapısal düzenleme mantıklarını araştırdılar, gözden geçirdiler. Bir yandan eski yapı/ düzen keşiflerini tarayıp atalarını yeniden devreye sokuyorlardı ; bir yandan da, belli noktalardan hareketle, yeni yapısal, sayısal, ölçüsel olasılıklar, düzenler, düzenlemeler arıyorlardı. Koyu bir iletişim vardı aralarında. Herkes birbirini izliyor, Queneau'nun deyiimiyle saydam bir platformda düşünüyor, eyliyorlardı.

* Zaman zaman, kamuya açık ya da kapalı oturumlara çağrılı 'onur üyeleri' de katkıda bulunmuştur ; Abraham Moles, bunlardan biriydi.

Oulipo'nun uzandığı bütün alanları, kurcaladığı bütün düğümleri deşmek apayrı bir çalışmanın konusu olabilir ancak. Burada sorun, bu toplamın Perrec'i ne ölçüde yoğurduğu, "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun temeline ne oranda yerleştiği.

"Hemen hemen hiçbir kitabım, ben şu ya da bu yapı zorlamasına ya da Oulipo'ya ilişkin yapıya başvuramazsam yazılamaz da" *
dememiş miydi ?

* "Arayışım Üzerine Notlar", çev. İlhan Dallıoğlu, *Hokka*, sayı 7, Mayıs 1990.

Oulipo'cular, mutlak aritmetik formlarını yazınsal metinlere uygulama çabasını ana uğraş olarak benimsemişlerdi. Queneau, 1974'te, Oulipo çalışmalarını sınıflandırırken de bunu esas almıştır. Topluluk üyeleri tersten düz okumalar (polindrome), eş-yazımlar (isogramme), bir harfin hiç kullanılmadığı metinler (lipogramme), evirmeceler (anagramme), uçlamalar (acrostiche), telegrafik metinler, yankılı dizeler, kekeme metinler, karşıt anlam esaslı şiirler, eşsesli çeviriler üzerinde çalıştılar. Önceden varolmuş yapılar, öncülerin açtığı yollar genişletilerek elden geçirildi. Yeni sözlükbirimsel, sözdizimsel, bü-rümsel çeşitlemeler oluştu. Sözcük sayısını sınırlandırmaktan, farklı vezin kalıpları uydurmaktan, matematik denklemlerinden çıkarımlar üretmekten korkulmadı.

Perec'in kafasında "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun kıvılcımı çaktığında, Oulipo çalışmaları enikonu serpilmiş, sayısız toplantıda elde edilen veriler sergilenmişti. Perec, "Kaybolan"ı 1969'da yayımladı — içinde tek bir "e" harfi kullanmadığı romanını. Aynı yıl başladı "Kılavuz"a ve 1978'de tamamladı. Bu dönem içinde Calvino "Çapraz Yazgılar Şatosu" ile "Eğer Bir Kış Gecesi Bir Yolcu"yu ; Jacques Roubaud "Σ"yi ; Harry Mathews "Afganistan'da Yeşil Hardal Tarlaları"nı* yazdılar.

* Bu romanı Fransızcaya Perec çevirdi, 1974'de.

Queneau, 1964'de "Gizil Edebiyat" konusunda verdiği konferansta ipuçlarını aktarmıştı :

Ernest Vincent Wright'ın 1939'da yayımladığı "Gadsby" başlıklı 267 sayfalık romanda da "e" harfi hiç kullanılmamıştı.

Daha önce, Lope de Vega birinde A, birinde E, bir başkasında İ, berikinde O, en sonuncusunda da U harfini hiç kullanmadan beş öykü yazmıştı.

Milattan sonra III. ya da IV. yüzyılda, Larandalı Nestor, "İlyada"nın ilk şarkısını hiç A harfi kullanmadan yazmıştı.

Oulipo'cular birer mirasyedi değildiler : Ustalarını 'unutuluş kuyusu'ndan çekip çıkarıyor, eski anahtarlar için yeni kilitler, kapılar yapıyorlardı.

"Hayat Kullanım Kılavuzu"nu, Simon-Crubellier sokağındaki o tuhaf binayı, Bloom's Day'i çağrıştıran o tuhafın tuhafı 23 Haziran gününü*, bu temeli yoksayarak okuyabilir miyiz ?

** Bu beş günlük yanılmanın nedenini Perec'e sormak isterdim.(Ama nedenini biliyorum : Bkz. Zamandizin)*

II

22.

Bir yapı üzerine kurulmuş bir yapı üzerine bir yapıdan yola çıktığımı *anımsıyorum*.

Öyleyse, başlangıçta yapı vardı, demeli miyim ?

Bu sorunun karşılığına ulaşmak için gözümün önüne ilk yapıyı getirmeliyim :

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	1	7	6	5	10	9	8	2	3	4	columns
2	8	1	2	1	6	10	3	3	4	5	columns
3	9	8	3	2	1	7	10	4	7	6	6
4	10	3	8	4	5	2	1	5	6	7	7
5	2	10	3	8	5	4	3	6	7	1	8
6	4	3	10	9	8	6	5	7	1	2	3
7	6	5	4	10	3	8	7	1	2	3	2
8	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	1
9	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	2 d. c
0	7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	5/5

* Georges Perec, "Quatre Figures pour La Vie Mode d'Emploi" dan alınmıştır. Bkz. "Atlas de Littérature Potentielle", s.387-395.(Gallimard, 1988 basımı).

1972'de, "Hayat Kullanım Kılavuzu"nın yapısı konusunda kafasının karıştığını, çözüm arayışında Oulipo'nun matematikçi üyelerinden, katışım ve oyun düzenekleri uzmanı Claude Berge'in ona yol gösterdiğini yazar. *10'uncu kuvvetten dikey latin dördül'*den esinlenerek, romanın çatısını kurar. Bu, 10x10'luk bir dördül'dür ; her birimde bir harf ve bir rakam yer alır, hem yatay, hem de dikey düzende her harf ve rakam birer kez bulunur.

Perec, romanını 100 bölümden oluşturmaya*, öğelerin dağılımını da aynı mantıkla ele almaya karar verir — ne ki, küçük kız, bisküvinin bir köşesi ni...

* Queneau'nun "*Le Chiendent*"ı(1933), farklı bir matematiksel denklemin nedeniyle 91 bölümden oluşmuştu.

Ana bölümlerin anahtarını, bir başka Oulipo'cunun, merkezin kurucusu, "Yüz Bin Milyar Şiir" in kullanma kılavuzu'nun yazarı Le Lionnais'nin "Satranç Sözlüğü"nde bulacaktır. Atın aynı haneye iki kez gelmeden bütün satranç tahtasında yol almasını gerektiren hareket düzeni, büyülü dördümler oluşur. 10x10'luk bir satranç haritasında, atın dört köşeden de geçişini tamamlayışında, her seferinde, yeni bir bölüme başlar Perec. At, altı kez dönecektir dördümlün içinde.

"Bu şemaları somutlaştırmak için", diye yazar aynı denemede, "Mimarlık öğrencisi Jacqueline Anselot'dan binanın cephesini çizmesini rica ettim".

Simon Crubellier sokağı 11 numaradaki bina, bir yapı olmazdan, bir yapıya dönüşmezden önce, imgelemde eriyik halinde epey dolaşmış olsa gerekti.

Maçka Palas'ın önünden ne zaman geçsem...

Ya da bu köşesini.

Doksandokuz bölümün herbiri için kırkiki tutamaktan oluşan dev bir envanter içerir roman. Bina-
nın merdivenlerine, asansör boşluğuna, bodrumdan
çatıya her kata, daireye, odaya dağılan bindörtüyü-
zaltmışyedi 'şahıs zamiri'nin isimleri, künyeleri, ta-
rihleri ve şeyleri gövdeye yüklenmiştir. Uçsuz bu-
caksız bir serüven toplamı getirir bina ve romanları,
ayrıntılar okyanusunda tekmili birden İnsanlık Ko-
medyası'nın yeni bir provasına çalışır, çalıştırır. Ger-
çekte, Perec'in romanı 10x10'luk bir dördülün içere-
bileceklerinin çok ötesinde, büyülu küplerin çözü-
me doğru yol alırken ya da yolu yitirirken yaşanan
sahnelerle tıkabasa dolu olduğunu gösterir, apaçık
yapısıyla.

Binbir Gece ile mi boy ölçüşmüştür ?

Tek bir günün tek bir anına odaklanmıştır "Hayat Kullanım Kılavuzu" Oradan, James Sherwood'un doğduğu 1833'e doğru bir sonsuz geri tarama başlatır ve okuru bu geniş takvimin dilimlerine dağıtır.

Ama asıl eksen, yazarın onca şahıs arasından ayırıp bütün romanları kendilerinde yansıttığı, aynalaştırdığı üç 'kahraman'ın zincirleme ilişkisine bağlı olarak ortaya çıkar : Percival Bartlebooth, Serge Valène ve Gaspard Winckler (anahtar bölüm XXVI).

Bartlebooth'un "dünyanın çözümlenemez tutarsızlığı karşısında kuşkusuz kısıtlı ama bütün halinde, eldeğmemiş ve yokedilemez programı", Perec'in romanının *mantığını* ve *işleyişini* belirler : Bartlebooth, yirmi yıl boyunca Serge Valène'den suluboya dersleri alacak; bunu izleyen yirmi yıl içinde limandan limana giderek onbeş günde bir resim tamamlayacak, bunları gönderdiği zanaatkâr Winckler de onları tahta parçalarına yapıştırarak bütünlüklü yedi yüzelli yapboz oluşturacak, üçüncü yirmi yıl içinde de Bartlebooth her onbeş günde bir yeni bir yapboz düzenleyecek, en sonunda da onları tahta parçalarından söküp özel bir kimyaya batırarak sıfırlayacak, böylece "yeniden yapılanma" gerçekleşecekti.

Bartlebooth'un yapboz programı "Hayat Kullanım Kılavuzu"nunki ile örtüşür. Bir yapı üzerine bir başka yapı, bir kez daha. Bina, hücre hücre, yapboz parçaları halinde düşünülmüş, herbiri yazılarak kitap bütünlenmiş, sıfırlanmıştır.

Bartlebooth'un köktenci biçimde işlevselliğe, işlevin yüceltilmesine ve anlamla giydirilmesine diklendiği dünyayı yazı yoluyla doğrular Perec. (Percival ile Perec *bir* değil midir?). Romanı, yazıldıkça, bütün verili anlam denklemlerini çözerek kendi kendisini örter, kendi kendisiyle kalır — yazılmamış olsa bile bir "Ölüm Kullanım Kılavuzu"dur.

Sonul noktada Bartlebooth'un amaçladığı sıfırlama, bir döngünün tamamlanışıyla ortaya (yeniden) çıkan hiç'in, hiçliğin onaylanmasıdır. "Un Cabinet d'Amateur"de de, Perec, aynı motifi kullanmıştır : Bütün olası tabloları içeren, tablolara bakını bile içinde taşıyan sonsuz bir delik sözkonusudur orada — adı anılmasa da, Balzac'ın Frenhofer'iyle buluşan, kendi sanatının ölümünde sanatın ölümünü, kendi ölümünde sanatçının ölümünü vurgulayan bu yaklaşım, "Hayat Kullanım Kılavuzu"na da yataklık eder.

Öte yandan, kimdir Bartlebooth ? Onun, iki kurmaca kişinin, iki kurmaca kişinin çiftleşmesinden doğduğu sır değil artık.

Barnabooth ve Bartleby.

İki kutup.

Archibald Olson Barnabooth'u tanımıyoruz. Valéry Larbaud'nun kendisinden esinlenerek yarattığı bir kitap kahramanı, bir tür dublör. Ne ki, Larbaud'yu da tanımıyoruz. Başlangıçta içine sığmayı denediği Barnabooth'un imzasıyla yayımladığı şiirleri, günlükleri de. Bir milyarder bu : Gezgin, lirik, meraklı bir "zengin amatör". (Raymond Roussel'le ciddi benzerlikleri var). Gezerken, 1898'de İstanbul'a da uğramış Larbaud*.

Gide, Barnabooth'u varsıl bir şarap listesine ve onun yarattığı susuzluk duygusuna yaklaşıyor (1909).

* Bkz. *Tokatlıyan Otel Kayıtları, EB Özel Arşivi*.

Arzuhalci Bartleby'ı* tanıyoruz**. Melville'in 1853'de yayımlanan, Kafka'nın yapıtını önceleyen Kafka'cıl hikâyesinin kahramanı : "Hakkında kimse- nin kesin birşey anlatamayacağı kişilerden biri". Bu kilitli, sürekli "yapmamayı yeğler(d)im" diyen adam, nedensiz (nedeni kaybolmuş) bir yadsıma saplantısının ete kemiğe bürünmüş hali.

Sahiden de, bir "Sahipsiz Mektuplar Bürosu" görevlisi.

* Bkz. "Koma Provaları", III, Altıkırkbeş, 1990.

** Tanıyor muyuz ? Herman Melville, "Katip Bartleby, Bir Wall Street Öyküsü", çev. T. Aksu, Bebekus, 1991.

Perec'te bu iki uç kaynaşır. Romanlar romanı, o iki ucun, iki iç halin üstüste binmesiyle çoğalıp yazılır.

Barnabooth gibi yerkürenin dört bir yanına uzanır yazar.

Bartleby gibi önüne koyulan metinleri temize çeker ama onları yeniden okuyup düzeltmeyi yadsır.

"Biribirine benzeyen iki kitap hiç yazmadım" demiştir Perec : "Bana kalsa -aynı anda- daha çok bir sürü tarlayı eken bir köylüye benzetirdim kendimi".

Yapboz oyununun tümelliğini kuracak bir parçadan ötekine, kuralsız ve hedefsiz bir ansiklopedistin temposuyla ilerler "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun yazarı. Sonsuz karmaşıklığına karşın, roman, merkezine ve çıkışına ulaşılabilir biçimde kotarılmış bir labirenttir oysa. Perec, çepeçevre aynayla kuşatılı bir kapalıçarşı formülü uygular ve oraya bütün listelenebilir şeylerin birer nüshasını yerleştirir.

Bir başka açıdan bakıldığında, Binbir Gece'nin çekmece içinde çekmece tekniğini de kullanır. Bir mekânın içinden bir kişiye, oradan bir nesneye, oradan bir başka zamana ve yere, dolayısıyla bir başka kişiye ve mekâna geçer.

Bir yanıyla ise züccaciye dükkânıdır : Sayfadan sayfaya kırılacak eşya arasından ilerleriz.

Bütün listeciler* gibi, ucu açık, giderek gizil, sayısız kombinasyon olasılığı yaratır : Her öykünün arkasında sayısız öykü tohumu, her kişinin genetik zincirinde sayısız model, her nesneden bir o kadar nesneye gidiş yolu.

Bırakır, çekilir.

* Bkz. Rabelais, Borges, Infante, Le Clézio, vb (in progress).

Yapı kat kat, hücre hücre, üç boyutluluğunda imgelemde tamamlanadursun, bu açıklığa, açık-oluşa karşın kenarları kapatır, dördülü çerçeveler : "Hayat Kullanım Kılavuzu" *bu kadardır* : Ne fazla, ne eksik.

"Less is more"u tiye alan bir tavır. Her anlamıyla *maksimalist* bir girişim.

Perec : Modern mohikanların sonuncusu.

44

Ola ki bu köşesini.

"Yazmış olduğum kitapların kaydolduklarının, anlamlarını yazın alanından edindiğim toplam bir imge evreninden aldıklarının karmaşık bir biçimde bilincindeyim ; ancak bana öyle geliyor ki, bu toplam imge evrenini hiçbir aman yakalayamayacağım ve bu imge benim için bir yazın-ötesi olmaktadır ; yanıtı ancak yazarak ve yazmayı kestiğimde bu imgenin, kesin biçimde, bitirilmiş bir yapıboz oyunu gibi apaçık görüldüğü ânı sürekli olarak ertelleyerek verebildiğim 'niçin yazıyorum ?' sorusu olmaktadır".*

* " Arayışım Üzerine Notlar", agy.

III

Amniyetli adamlar emniyetli madamlara yaklaşmazlar.

Göz'üm anıfen'e takıldı.

Yatsı namazı bu işin yadsınamazı.

"Polindromlara, yani baştan ve sondan okunuşları aynı cümle, şiir vb. yapılara ilgisi olanlarla yazışmak istiyorum. Konuyla ilk kez ilgilenecekler için Türkçenin bu işe çok yatkın olduğunu söylemeliyim. Lütfen Anastas'a mumdan başka şeyler sattırın ve NİTELİKLİ İŞİ İLK İLETİN.

Mete Küçüketem." *

* *Gergedan, sayı 14, Nisan 1988. (Evet : Yanıt alınamamıştır.)(Hayır : Adres artık geçerli değildir)).*

50

Akshit'e iki soru :

1) Immanuel Cunt, cock kömürü mü kullanırmış?

2) Hole'de ass'en rüzgâr mutfuck'ta da ass'iyor muymuş? *

** Yanıtlar için bull'unacak kişi Akshit.*

51

U

ZU

NKU

TUNU

NKOKU

SUNUBU

RADANDU

YAMAZOLU

PÖNÜNDEDU

RMUŞTUPAMU

KPREN SES İ N U

FAKTEFEKKONU

ĞUNUNİRİ DOSTU

53 (T'leri S söyleyen adamın öyküsü)

İşyerinde sensikas yapıldı. Ben masamda osuruyordum, şef gelip "seni çok sakdir ediyorum fakas salihsiz bir adamsın" dedi. Kimse bana saksik vermediği için onu yanıslayamadım, berekes kimse konuşmamıza sanık olmadı, çıkıp lokansaya gissim. Salaş böreği ısmarlayınca garson "sen benimle saşak mı geçiyorsun" diye kızdı, "bir seledon edebilir miyim ?" diye sorunca da siksinererek surasıma bakıp "siksir gis !" diye bağırdı. Sası sarağı soplardım. Gerçeksen de salihsiz bir adamım.

Georges Perec'ten elele ecele gelen hecelerden
demetlenen en ender emek.

Texticules için öneri : Taşgeçkismet.

REŞİTTİR İMRAHOR

Her tirşe hora işimmiş,
itiş, işit, hort'
etime mor her işin Marie -
mert tema, tam mat, retro
erit terimi, hişt artist !
hişteri eşit mi ? Oha,
teşhir rota şerhmiş,
eh, ah, oh ritmi
metro haremi 'rare art'
şerit mi ?

Hamiş : Amir mart hiti mi ? Şit ! Rate ! Eti, rom,
eter -

her işin tram meta, hor it.

"Traş Şart" dedi Didem. Sert biçimde ters yöne baktı : Mor bir rom şişesine işşenesi geldi. Hemen arkasında kalp bir plak duruyordu. Arap para verseydi, o da yarap severdi.

Kekeme kim bilir ? Ben benliğimi yitirmişmişim, serseri bir berber tantana yapıyordu Horhor'da, kim kime dum duma dediydi bir bira açıp, kolkola yürürken bir mama ile bir zaza, kakavan bu burun, ötekinde bu meme varken.

59 (hypographies)*

İt "alo !" diye böğürdü telefonda, Calvin olacak
adamın soyundan geliyormuş.**

Mikelanj orjilere katılmış, Alp Zeki Heper eksik
kalmış mıdır ?

(Ayıp Enis, bat Urla'daki göle!).

* "Hayat Kullanım Kılavuzu"nın LIX. bölümünde özgün metin Oulipo'nun ve Oulipo'cuların isimlerini hypographique biçimde içeriyor.

** In Calvino Veritas.

60 (Kes köse !)

İntéressant'dır, abat-jour production'u qualité problème'iyle rentabilité problème'ini collectif plate-forme'da réel processus'e fixer eder, paradoxal conjoncture'ü présentable directeur'ler contrôle'a alabilirler. Cure-dents fabrication'u contexte'inde marchandise'in global valeur'ü identique solution'ları assimiler etmiştir. Automobile'inizin montage opération'unda internationale critère'lerle raffiné culturel objet'ye transformation'u militaire base'da finance perspektif'inin canalisé edilmesinin rationnel garanti'sidir. Perec'in romanının adaptation'u, monologue ve dialogue'larının combinaison'larıyla éditeur'e variation chance'ı création'u imposé eder.

61 (lipo)

BAHRİ MUHİT RÜZGARI

Bütün hazları tattım, kitapları okudum,
Ah kandırmadı ; kaçmak, kurtulmak istiyorum
Bir başka köpüğün ortasından göğün ortasına ;
Orada kimbilir şimdi nasıl sarhoşlar !
Tuz çağırıyor, tuzlu suyun çağırısı, kim tutabilir,
Gözümün ucunda tutuşan kadim bağ bostan mı?
Onca tün ! Mahzun ışığı mı yoksa lambanın,
Ak kağıda vurur, korkar dokunamazsın ;
Olmaz, çocuğuna süt sunan kadın da olmaz,
Yol alacağım, kalyonlar, meçhul diyarlara.
Tam yol, alabanda sancak, sızlayacaktır
kalbim umutla, anlayacaktır sonra olanları.
Ola ki fırtınalara çağırın pusula şimdi
Çılgın poyrazla doluşacak ölümü arar,
O zaman, sancakmış umutmuş faydasız,
Kalbim tayfaların şarkısına açıl...

62 (kar topu)

Aç bir kedi hemen yemeği ayağına gelmezse tırmalama eğilimini dışavurmak sapkısından hareketlenip duyusallığını hızlanırcasına davranışlarında dışavurabilirken ; miyavlamalarından, çığırtkanlıklardan, bütünselleştirilmiş oyunbozanlıklarından güdümleyebildiklerini vazgeçilmezliklerinde efsunlaşabilirmişcesine kaçınılmazlaştırdığından, müsümahasızlaştırılabilen, karmakarışıklaştırılabilen yorumlanagelebilemeyecektir, pekiştirilebilinemezliğinden kaynaklanıverebilemeyeceğiyle özdeşleştirebilinemezmişcesine.

"Uyuyan Adam"ı (Metis Yayınları bastı ("Şeyler"i de aynı yayınevi yayımlamıştı(((o kitabın çevrilmesinde benim de küçük bir payım olduğunu(((oysa kitabı hayli geç keşfetmişim, Aydın'dan alıp, Ankara'dan İstanbul'a gelirken trende okumuştum)))) geçenlerde Müge kitabı geri verince((((kitabı hâlâ Aydın'a ulaştıramadım)))) anımsadım))) birkaç yıl önce)) kitabı) yakınlarda gördük küçük bir sinemasında (FT'yle birlikteydik((başka hiçbir seyirci de yoktu salonda)) tabii) Paris'in, aklım gönlüm yirmi yıl önceki öğrenciliğime gitti...

64

Bu Kalem Melûn.*

* *Molto vivace okunacak.*

IV

Perec ile 25 Ekim 1993'ü 26'sına bağlayan gece Dauphine sokağında karşılaştık. "Salut, tête de turc!" diye seslenmese, onu farkedemeyecektim. Enikonu içkili, biraz da yüklüydüm. Birşeyler geveledim ağzımda. Durmadan gülüyordu. "Ankara'daki o mahut şeytan çağırma seansı ile ilgili yazdıkların mükemmel", dedi bir ara : "Böyle zırva okumamıştım hiç". Bozuldum ama renk vermedim. Nehre doğru yürümeye başladık. Bok dondurucu bir soğuk vardı şehirde. "Linné sokağına gidelim" diye tutturunca tersledim : "Hayır, Pont Neuf'ün altında Paul Celan ile buluşacağız". Sözü uzatmadı, belli ki tırsmıştı : "Ben kaçıyorum baba" dedi, "kılavuzu bitirmene tam bir hafta kaldı". Onu Küpüşoğlu'nun başına tebelleş ettiğini o an anladım. "Pınar has süttür" diye seslendim arkasından. Hızlı hızlı yürüyordu, dönüp bakmadı. Ola ki duymamıştır diye avaz avaz bağırdım o yöne doğru : "Hasss Süttür!".

"Hayat Kullanım Kılavuzu"nu, ilk, 1981'de okudum. Bir gece, Çankırı Şehir Klübü'nde Bioy Casares ile tanıştık. Askerler için düzenlenen moral gecesine katılmak üzere gelmişti. Ertesi sabah yola çıkacak, Ankara'dan Zürih'e gidip, oradan Buenos Aires'e dönecekti. Geç saatlere kadar lafladık, ayrılırken yanındaki kitabı tanışmamızın bir anısı olarak bende bıraktı : Yeni okumuş, pek sevmiştii. Ben de, mukabil olarak, Mankafa Poldi'nin "Bir Aynasızın Şiirleri" başlıklı kitabını verdim.

Sonradan, romanın o versiyonunu Perec'in piyasadan çektiirdiğini, bazı bölümleri attığını öğrendim. (Yanılmıyorsam Fethi Naci'nin uyarısı üzerine). İsmail Yerguz anlaşılan ilk versiyonu görmemiş. Okuru, kısaca, ilk versiyonda yer alan hikâyeler konusunda bilgilendirmek istiyorum. Bende her zaman böylesi bir hizmetkâr ruh olmuştur.

Jane Sutton'ın odasında aslında dört fotoğraf var mış. Boş şişeler ve kavanozlar satan amcasının dükkânında çekilmiş bu fotoğrafında, kızın nefis iniş takımları olduğunun görüldüğü üzerinde uzun uzadıya duruyor Perek.

68

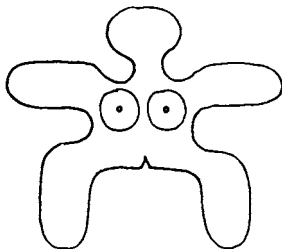
Belki de bu köşesini.

Bayan Hourcade'ın, XVIII. bölümde, Morellet 'nin odasına yerleştirdiği garip aygıtın, kötürüm bir - erkek- sekreter için özel olarak yapılmış, daktiloyla faks karışımı bir araç olduğunu yazıyor Perec. Adamcağız (Bay Rouxbeau), pasaklı iç dünyasını yansıtan karmaşık, irin dolu kitaplar yazıyor anladığım kadarıyla ve onları bir listede isimleri yer alan insanlara gönderiyor, yazdıkça. Ne ki, aynı anda birkaç kitap (bazen bir düzineyi aşıyor sayıları) birden yazdığı, ama her gün yazdıklarını gönderdiği için, hangi kitabın parçasının o gün geldiğini anlayamayan insanların kafası karışıyor.

Isabelle Gratiolet, 1973'de, babası yaşımda bir adama tutuluyor. Adam, Pire doğumlu, kendisini Digenis olarak tanıtıyor. Oysa pasaportunda Denys yazıyor. Paris'te, Mouffetard'daki arkadaşları onu Dennis diye çağırıyorlar. Sonunda, kızı dımdızlak ortada bırakıp İstanbul'a gidiyor.

Raymond Albin'in XXXVIII. bölümde cebinden çıkardığı eksik iskambil destesindeki sinek valesinin öyküsü. Bayan, iç kemiren bir dizi saçmasapan anekdot. Perec, bu büyük paragrafı oradan çekip çıkarmakta haklıymış. Tek ilginç ayrıntı, Albin'in oyun salonunda karşılaştığı at suratlı Kanadalı at hırsızının cebindeki kibrit kutusu meselesi. Onu bir başka zaman anlatırım, konu dışına çıkmak istemiyorum şimdi.

Bir de diři yapboz figürü yer alıyor ilk versiyon-
da ; olabildiğince aktarıyorum :

Carel Van Loorens, 1808'de bilge bir Çinliyle karşılaşılıyor Şanghay'da. Adam onunla Avrupa'ya gelip yerleşiyor. Yanında eşi Sun Li de var. Aile Amsterdam'da kök salıyor ve ticaretle uğraşılıyor. Kuşaktan kuşağa yürüyen bu etkinlik, yüzyıl başında zengin bir imparatorluğa varıyor finans dünyasında. Ailenin edebiyatla ilgili tek üyesi 1926'da doğuyor, gelenekleri bozarak bir İsviçreli kızla evlenip Cenevre'ye yerleşiyor. Şiir yazıyor. "Boncuk Oyunu"nu Çinceye çeviriyor. Kitap Formoza'da basılıyor.

Bay Jérôme'un okuduğu polisiye romanlardan biri, kesin baskıda düşmüş — nedeni de belirsiz yani. İrlanda kıyılarında loş bir kasabaya gelen müzisyen bir çiftin öyküsü : "Yay ve Mızrap". Nefis bir öykü. Karı kocalar mı, yoksa kardeşler mi, belli değil. Fücur hikâyelerine bayılırım zaten.

75

180 Hint şaksığarıyla ıslık çalarak konuşan sahaf

Anımsıyorum, III. Ahmed'in (bölüm XXII) Prens Eugène'e gönderdiklerinin tam listesini "Hatay'da Bir Rolls Royce"a serpiştirmiştim.*

** Bu konuda, kendisine bir yıldır kırgın olduğum İtalyan muharririn katkılarını anmadan geçemeyeceğim.*

Ankara'daki şeytan çağırma seansında (LXV), Perec'in abracadabra sandığı metin aslında Türkçedir. 1977'de, ben de Gaziosmanpaşa'da böyle bir seansa katıldığım için, biliyorum. Şöyle gider sözler :

"Ah bayıldım götüne dek bin bin alabora ol derdin için fal bak Ringo'nun parasını al bir partiye sadıkım alma katını Mil-Ko'dan* prim al elimi tut dal keseni ensele..."

* *Milliyet Kooperatifi.*

Bu aşamada, biraz geri dönüp şu mektup işine nasıl karıştığımıza (XXXI), kısaca değinmek istiyorum. "Gönderen Enis Batur"un 213-217. sayfaları arasında yer alanları 1959'da yazdığım sırada, onbeş günlük okul tatilinden yararlanarak gittiğimiz Exeter'deydik. Gömleği o sıralarda kaybetmiştim. Sanıyorum, kurusun diye asıldığı balkondan uçup gitmişti. Bunun Elizabeth ile herhangi bir ilişkisi olduğunu düşünmek ancak bir romancının kuruntusu olabilirdi. Bilinsin istedim.

Şunu unutmamak gerekir ki, "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun yazıldığı yıllarda -hiç değilse bir bölümünde- Perec'le aynı şehirde, hatta aynı mahallede oturuyorduk. Merdivenlerde bulunan eşyalar listesinde (XCIV) yer alan Mark Twain kartpostal bilgilerinin benim "Kara Mizah Antolojisi"nde kullandıklarım ile kesişmesi, ancak iki insanın aynı zaman ve yerde bulunabilirlikleriyle açıklanabilir. Ben, gene, Linné sokağından geçiyorum yılda biriki kez, artık sokaklarda kedili adamlara rastlanmıyor. Ama bir kitaptaki gizilgüç, bir başkasına akıyor, akabiliyor hâlâ. İşte İşliğin işveli işlevi.

Bartlebooth'un 1952'de Pire'den İzmir'e geçtiğini, bir suluboya da orada patlattığını kayıtlardan biliyoruz. Demek ki, yapbozun bir parçası üzerindemiz. Her okur zaten bir yapboz parçası da değil midir, bir kitaba girdiğinde ?

Benim "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun XXVI. bölümüne bakarak yazdığım "Perec Kullanım Kılavuzu"nun LXXX. parçasına sizin bakarak...

Aynı : Ayna : Ayan'a.

Unicum'a katkı(XXII) : Abdülhak Şinasi Hisar'ın bastırtmak için hazırladığı (ama fırsatını bulamadığı) kartvizit(in) taslağı ; Neyzen Tevfik'in açık havada ney üfleyebilmek için yaptırttığı şapka-şemsiye ; Troçki'nin Büyükkada'da kendi kendine imal ettiği (Mehmet Ulusel'in bana armağanı) acaip çapari olta-sı ; Queneau'nun, 1974'te, yürüyerek Opéra'dan St. Lazare istasyonuna nasıl gidebileceğimi ısrar üzerine üzerine düştüğü kağıt...

Sinok için (LX), Fransızcadan Türkçeye geçerken hepten deforme olmuş, dolayısıyla Fransa'da çalışmasını destekleyebilecek bazı kelimeler : Porgram, şanzıman, antiparantes...

LXXXV. bölümdeki, *Fransız Köpeği*'nin bulmacasının çözümü pek öyle güç değildir :

Serseri Ali ile Acur Ali elele, uluorta, ustaca tototonun, lotonun olsa.

Bindörtyüzaltmışsekizinci figür için öneri : Durmadan gülen, durmadan güldüğü için başına gelmedik olay kalmayan, gene de, ya da, böylece, durmadan gülmeye devam eden, sonunda, yalnızca güldüğü, uyurken bile güldüğü için öldürülen adamın hikâyesi.

V

Ne zaman yazma'nın oyuncu yanı üzerinde dursam, belli belirsiz kaşların çatıldığını farkettim. Yazarken oynadığıma, oynadığımıza, oynandığına ; okurken, izlerken oyunun paylaşıldığına duyduğum inanç köreleceğine arttı zamanla.

Yazmanın trapez gerçekliğine ayrıca geleceğim.

Yazarken — şairin, nasirin, düşünürün, bilimerinin Joker, Hokkabaz, hatta Madrabaz, ayrıca, olduğuna da.

Yazmak : Kanla kanlı oyun.

Yazma'nın, yazı'n'ın, daha doğrusu *Ars*'in oyunla özdeş kılınmasına kaş kaldıran ya da diklenenler, oyundaki ciddiyet payını hafifsemekle; indirgemekle kalsalar, neyse ne : Hayat'taki şaka ve kumar payını da küçümsedikleri, dışlama isteği taşıdıkları göze çarpıyor.

Yazı'yı (*Ars'ı*) Oyun'la buluşturan, kaynaştıran, giderek çakıştıran : Metafizik kalıpları.

Varoluşun dayanılmaz oyalanışı.

Yokoluşun karşısında oya nakışı.

Büyük siyah bulutlar için güçlü rüzgâr.

Rabelais'den, Chaucer'dan Jarry'ye, Hesse'ye ;
 "Tehlikeli Oyunlar"dan "Göçmüş Kediler Bahçesi"ne
 bir yazınsal izlek, iskelet olarak oyun, oynaş, oyun-
 yazı.

Bir matematik koridoru olarak Oyun.

Kurallar, ölçümler, ilinekler.

İnsanın kendi gövdesiyle (salıncak), gölgesiyle
 (saklambaç), eşiyle (briç), düşmanıya (düello), hiçli-
 ğiyle (kumar), canıyla (rus ruleti)

ve ötekiyle, ötekileriyle, ötekilerle

yeti, şans, beceri, rastlantı, hile, sabır, cüret, kor-
 ku, hırs, esrime
 arası gelgiti.

Oyun = Yazı (*Ars*) = Amansız Terazi.

Perec'te bütün bunlar buluşur. Önce, saltık bir kategori olarak oyunun düpedüz kendisi vardır GO üzerine -dostlarıyla birlikte- yazdığı elkitabı, birkaç yıl boyunca Le Point dergisine hazırladığı -şimdi iki cilt halinde toplanmış- haftalık bulmacaları. Sonra, yazının içine yerleştirdiği omurga olarak oyun : Bir tek "Hayat Kullanım Kılavuzu"nun yap-boz mantığında ve gerçekliğinde mi, hayır, her kitabında kuralları açık, eski bir oyundan alınmış ya da uyarlanmış bir motor vardır : Desteyi açar ve kağıtları (pulları, taşları, ipleri...) dağıtır : Ve okur oynar

oynayacaktır Ama sinek valesiyle, ama maça sekiziyle,
beşinci asla,
Joker'le.

Şüphe yok ki açığa çıkmaz Joker'in kimliği, çıkmaz : Her zaman yazarın kendisi midir, yoksa okurun, okurların ta kendisi mi, bir oyundan ötekine, bir seferden bir başkasına değişir bu.

Kuralsız, kural sonsuz değişkenliğindedir oyunun. Araçlar ve koşullar da yerinden oynar her defasında. Değişmeyen, bütün özellikleri kesintisiz bu kalemün bile olsa, *oyun sahasıdır* : Metin, onu seçtiğimiz anda bizi par(a)töneri olarak seçer, karşısına, içine alır.

İşin sonunda yengi yenilgi olmadığını hâlâ öğrenememişsek...

En sonra, saltık bir kategori olarak Yazı.*

* Bis : "Bugün sizi güldüren, yarın sizi öldürebilir de" (Proudhon).

Hipokrates, bir kez daha *Hayat kısadır, Sanat (İş*) uzun, fırsat seyrek (zor) çıkar.*

Perec'te bu denklem "Hayat Kullanım Kılavuzu"yla kurulmuştur.

Her yazarın, evet, bir başyapıtı olacak diye, o fırsat doğacak diye bir kural gerçekten de yoktur — ama, işte, olmuştur, önümüzdedir.

Öyle bir oyun ki, bütün oyunları(nı) da cemedi.

* Ars.

Yakın dostu Harry Mathews, Perec'in şamataya, tantanaya bayıldığını ; gırgır, şakacı, nüktedan yanını durmadan beslediğini, koyu ve ağır bungunluğunu böylece örtmeyi seçtiğini yazmıştır.

Bininci kez : Gülüyorum, çünkü...

Gülüp oynuyorum, çünkü —

Gülüp oynamak.

Kendi kendinden, ötekinden saklanıldığı sanılırken kendini koalamak, ötekinin peşine takılmak, ya/zar/ken sallanmak.*

* Öne arkaya, yukarı aşağı, sağa sola.

92

Bozdum yaptım.

Boz, yap.

Yazboz.

VI

93 (Dizin)
Ankara 65-66, 77
Binbir Gece 29, 40
Calvino 15, 19, 50, 59
Eco 76
Fatma Tülin 63, 72
Frenhofer 34, 95
Gide 5, 36
Hesse 73, 87
İlâhî Komedyâ 7, 8
İnsanlık Komedyası 29
İstanbul 36, 70, 81, 100
İzmir 80
Jarry 14, 87
Joker 85, 88-89
Joyce 8, 21
Kafka 8, 37
Kant 59
Küpüşoğlu 65, 100
Levni 76
Maçka Palas 27
Mallarmé 3, 61
Mathews 19, 91
Necip Fazıl 0, 96, 100
Oulipo 12-20, 24-25, 50, 59, 94, 97
Queneau 14-16, 24, 81, 94, 96-97
Roubaud 14-15, 19, 69
Roussel 8, 36
Ulusel 81, 101

94 (Zamandizin)

1853 : Melville, "Bartleby"ı yazar.

1892 : İbsen, "Yapı Ustası Solness"i yazar.

1908 : Larbaud, "Barnabooth"u yayımlar.

1936 : GP'nin doğumu.

1960 : Oulipo'nun kuruluşu.

1964 : Çinli Şair "Boncuk Oyunu"nu çevirir.

1969 : GP, "HKK"ya başlar.

1973 : EB, GP ile aynı mahalleye yerleşir.

1974 : EB, Qeuneau'ya Opéra'da yol sorar + kroki yaptırır.

1975 : 23 Haziran, GP, Cathérine ile karşılaşır.

1978 : "HKK" yayımlanır.

1982 : GP ölür.

1993 : "PKK", "HKK"nın zeyli halinde yayımlanır.

95 (Anımsatma)

Hokkabaz ve Joker için "Hokkabaz", in progress.

Frenhofer için : "Frenhofer Olmak", in progress.

Trapez için : "Korku-luk", in progress.

Ve : "Bu Kalem Melûn", in progress.

96 (PS)

Bu kitapta, olduğu gibi ya da çaktırmadan cümlelerini kullandığım Ludwig Binswanger, Mustafa Aslantunalı, Necip Fazıl Kısakürek, Raymond Queneau (ya da varislerine) teşekkürü boré bilirim.

97 (Bazı Kaynaklar)

Georges Perec, "La Vie Mode D'Emploi", 1978, Hachette.

Georges Perec, "Les Mots Croisés I", 1979, Mazarine.

Georges Perec, "Un Cabinet d'Amateur", 1979, Balland.

Oulipo, "La Littérature Potentielle", 1973, Gallimard.

Oulipo, "Atlas de Littérature Potentielle", 1981, Gallimard.

Raymond Queneau, "Bâtons, Chiffres et Lettres", 1964, Gallimard.

Matematik Terimleri Sözlüğü, 1983, TDK.

Enis Batur, Bulmacalar, 1990, P-eki, Güneş.

98 (Bazı Başka Kaynaklar)

Georges Perec, "La Vie Mode d'Emploi", 1978, Hachette.

Enis Batur, "Belki", Haz : Cem Akaş, 1994, Altı-kırkbeş.

Enis Batur, "Kombinasyon Olasılıkları ve Ortogonal Dördül Uygulamaları", 1984, Türkiye Matematik Derneği Bülteni'nden ayırbasım.

Kesinkes bu köşesini.

epilog

Mustafa K p      , "Hayat Kullanım Kılavuzu"nın  eviri projesinin daha başında kitap için bir       yazıp yazmayacağını sorduğunda inanmamı ım : Romanın  evrileceđine ( evrildi), çevirinin iyi olacağına (iyi oldu), kitabın yayımlanacağına (yayımlandı). Sonra, aramıza siyah kediler girdi. Ben kedileri severim, özellikle de siyahları, onların orada, arada dola malarını izledim. Ne ki, gün geldi, sulh çubuğu t  t rme  için K p      'ya bulu tuk, kediler uzakla mı tı. Aylardan Ekim'di, yıllardan 1993, semtlerden Beyođlan'ı. Konu döndü dolandı, Perec'in romanına geldi : Dizgi bitmiş, sayfa düzeni yapılmış, baskıya verilmek üzereydi. Acaba, hâlâ, şimdi bile olsa, bunca vakit darlığında, olanaksız mıydı bir       ?

9 Ekim 1993 sabahı masama oturup, ola ki bir       yazacak olsaydım nasıl bir çatı kurardım sorusunun kışkırtıcı yanlarına baktım ve içimde Genet'ye       yazan bir Sartre kımıldadı. Bugün 30 Ekim 1993, ortaya çıkan k   men kitap inanın hesapta yoktu.

Bir sonrakine kısıkvrak, sonsuz çift kelepçe.

41091 vuruştan oluşan
"Perec Kullanım Kılavuzu", yazarı tarafından
30 Ekim 1993'ü 31'ine bağlayan gece
Macintosh Classic'te dizilmiş ;

Kapak tasarımı, sayfa düzeni, iç müdahaleler
Mehmet Ulusel tarafından
1 Kasım 1993 günü gerçekleştirilmiştir.
Arka kapaktaki müthiş compugraphic yaratıcılık,
bizzat yazarın eseridir.

2000 adeti "Hayat Kullanım Kılavuzu"na
eşlik etmek üzere 2055 adet basılan kitabın
2001'den 2055'e kadar numaralı nüshaları
satış-dışı tutulmuştur.

ISBN 975-7468-75-4

9 789757 468752

145000